

9. V jakém poměru je poslední odstavec § 281 tr. ř. k jeho prvnímu odstavci?

Je použití prvního odstavce § 281 tr. ř. i tehdy, je-li uplatňován relativní důvod zmatečnosti?

V prvním případě uvedeném sub 8 a) je patrné, že se tvrzená nesprávnost stala ve prospěch obhajoby.

V druhém případě sub 8 b) je patrné, že se postavení obžalovaného nemůže změnit v příznivější ani vyhověním zmateční stížnosti.

Můžeme-li si učiniti některý z těchto závěrů [sub 8, a), b)], je zřejmé, že formální vada nemohla mít na rozhodnutí vliv nepříznivý obžalovanému [srov. shora sub 3 a)]. Tím se však ocitáme na území ovládaném předpisem posledního odstavce § 281 tr. ř. Je tudíž podle něho uvažovati o možnosti úspěchu zmateční stížnosti, uplatňuje-li se relativní důvod zmatečnosti.

Teprve, jde-li o jiný důvod zmatečnosti než relativní, je význam zmatku pro rozhodnutí uvážiti podle zásad vyvozených z prvního odst. § 281 tr. ř.

10. Je vždy patrné v případech sub 8 a), b), že se nestala újma obžalovanému?

Případy sub 8 a) nevzbuzují zpravidla pochybností o správnosti takového závěru.

Domáhal-li by se však obžalovaný, že čin měl býti posuzován s hlediska přísnějšího zákona, aby tím dosáhl příznivějšího postavení, na příklad, aby bylo uznáno na zpronevěru místo na podvod, ježto by nastala beztrestnost činu pro účinnou lítost, kdyby šlo o zpronevěru, nebylo by lze více tvrditi, že zmateční stížnosti chybí předpoklady podle prvního odstavce § 281 tr. ř.

Pochybnější jsou již případy sub 8 b). Vždyť na příklad je možné, že měla na rozhodnutí vliv nepříznivý obžalovanému okolnost, že se obžalovaný zprotivil několika úředním osobám, třebaš nalézací soud opominul uvésti tuto okolnost jako přitěžující. Nelze proto ani tu zcela všeobecně vyloučiti možnost nepříznivého vlivu pro obhajobu; takovou možnost lze posouditi jen podle okolností jednotlivého případu.

O t a k a r K l e i n :

OCHRANA OBCHODNÍHO TAJEMSTVÍ V DAŇOVÉM ŘÍZENÍ.¹⁾

Zvláštní povaha některých zaměstnání — hlavně těch, jež spočívají na důvěře zákazníků — nese s sebou, že osoba, zaměstnání takové provozující, musí ve vlastním zájmu zachovávat v tajnosti vše, co zvěděla od svého klienta. Positivní právo samo pamatuje na takovéto případy a ukládá zmíněným osobám povinnost o tom, co jim bylo svěřeno nebo co seznali při výkonu svého povolání, pomlčeti. Jde zde jednak o lékaře, kterým § 9 zákona č. 241/1922 Sb. z. a n. o potírání pohlavních nemocí a § 13 zákona č. 114/1929 Sb. o výkonu lékařské praxe ukládají povinnost zachovávatí lékařské tajemství, jednak o advokáty, jejichž povinnost pomlčeti o všem, co zvěděli vzhledem k důvěrnému poměru ke svým mandantům, je normo-

¹⁾ Stran definice obchodního tajemství viz § 301, odst. 4, č. 5 zák. o př. daních; definici tu možno použiti i pro obor daně z obratu (srov. komentář Hégr-Straschnov k zákonu o daní z obratu, str. 159).

vána výslovným ustanovením advokátního řádu (§ 9, odst. 2 rak. adv. řádu č. 96/1868 ř. z. a § 49, odst. 2 uher. adv. řádu, zák. čl. XXXIV:1874). Na druhé straně nelze finanční správě brániti, aby použila všech zákonitých možností k řádnému a objektivnímu vyměření daně. Právo finančních úřadů požadovati na lékařích a advokátech vysvětlení, resp. doklady (knihy, záznamy atd.) ke zmíněnému účelu (§§ 301, 310 a 312 zákona o přímých daních, §§ 16, 19 a 46 zákona o dani z obratu) přichází tím nutně do konfliktu s povinností oněch osob zachovati o věcech jim svěřených mlčenlivost. Právě tato kolise zájmů si navzájem odporující působí v praxi značné potíže a činí sporným, zda a do jaké míry musí povinnost zachovávatí obchodní tajemství ustoupiti uvedenému oprávnění finančního úřadu. Tato kolise se především projevuje v poměru citovaných ustanovení advokátních řádů k ustanovením § 310, odst. 2, č. 2 zák. o přímých daních a § 16, odst. 3 zák. o dani z obratu, stanovícím povinnost poplatníka podati v š e c h n a potřebná vysvětlení. Podle zásady »lex generalis non derogat legi speciali« by se tato zákonná ustanovení nijak nedotýkala povinnosti k mlčenlivosti, zaručené advokátními řády, ježto vnitřní poměr nového všeobecného zákona ke staršímu zákonu speciálnímu, za jaký je považovati i advokátní řád, nenese vždy s sebou, že by nový zákon všeobecný zbavoval starší zákon speciální vždy účinnosti, třeba by i v podstatě svým obsahem zahrnoval tutéž materii, které je věnován starší zákon speciální. Na druhé straně ovšem může býti starý zákon v oněch mezích, ve kterých táž otázka je řešena novým zákonem, také m l ě k y zbaven účinnosti a působnosti (t. zv. derogatio tacita); je spíše nutno vždy v každém konkrétním případě zvlášť zkoumati, zda účel i smysl novějšího zákona všeobecného jde tak daleko, že je mu nutno přiznati i účinek derogační vůči staršímu zákonu speciálnímu.

Pokud jde konkrétně o poměr zmíněných zákonných norem, nelze přehlédnouti, že účelem zákona o přímých daních byla nejen unifikace daňových předpisů o těchto daních, nýbrž i vybudování nového daňového systému tak, aby byly v něm upraveny ve š k e r é otázky přímých daní se týkající, tedy také otázka, zda a do jaké míry možno v daňovém řízení uplatniti povinnost zachovávatí mlčenlivost, uloženou staršími normami speciálními (srov. též všeobecnou zrušovací klausuli v čl. II uváděcích ustanovení k zák. o př. daních). U daně z obratu je tomu podobně, neboť zákon o této dani upravuje veškeré právní poměry jí se týkající vyčerpávajícím způsobem, pokud podle § 47 netřeba snad použití podpůrně předpisů zákonů jiných, tam uvedených. Vzhledem k tomu jest míti zato, že zmíněná ustanovení advokátních řádů byla jak zákonem o přímých daních, tak i zákonem o dani z obratu pro obor těchto daní mlčky derogována.^{2) 3)}

Ve věci samé třeba rozeznávati případ, kde úřad požaduje vysvětlení ve v l a s t n í daňové věci, a případ, kde dotázaný má vypovídati jako svědek, znalec nebo osoba přezvědná v daňové věci t ř e t í c h osob.

I. V prvním směru je zodpovědění otázky, zda, resp. do jaké míry je poplatník chráněn obchodním tajemstvím, závislé od toho, co na něm finanční úřad požaduje. V četných případech spokojí se úřad výzvou, aby

²⁾ Téhož názoru je také judikatura pro obor daně z obratu (srv. Boh. F 5120, 5471, 6054, 7266 a j.).

³⁾ Pokud jde o l é k a ř e, stanoví ostatně § 9 zák. č. 241/1922 Sb. z. a n. a § 13 zák. č. 114/1929 Sb. z. a n., výše již citované, že povinností lékaře k mlčenlivosti se nemění nic na zákonně jeho povinnosti podávati svědectví úřadům nebo soudům.

lékař (advokát, obhájce) mu sdělil výši úplat vyplacených mu pacienty (klienty). Odpovědí na tuto otázku nemůže být porušena zákonem uznaná povinnost zmíněných příslušníků svobodných povolání k mlčenlivosti, neboť otázka výše zapravených honorářů netýče se ani skutečnosti zastupování ani nějakých skutečností, jež byly lékaři (advokátu) v určité věci svěřeny, nýbrž jen okolnosti, jaká úplata jim byla zaplácena, což ovšem není skutečností svěřenou lékaři (advokátu) s povinností, aby o ní zachoval mlčenlivost (srv. Boh. F 1504). Nejinak tomu bude, požaduje-li úřad na poplatníku, aby sdělil spolu s výši přijatých honorářů též jména klientů (pacientů), neboť ani tím se v zásadě neporušuje jeho povinnost k mlčenlivosti. Jak zákon o přímých daních (§ 310, odst. 2, č. 2), tak i zákon o dani z obratu (§ 16) dávají totiž úřadu právo požadovati na poplatníku vysvětlení potřebná k vyměření daně, t. j. ke zjištění přijatých úplat (Boh. F 6054); že úřad dat o výši přijatých honorářů a jmen klientů (pacientů) k účelům vyměření daně advokáta (lékaře) potřebuje, nelze popřít, ježto tím úřad nabývá možnost dotazy u zákazníků překontrolovati advokátovy, resp. lékařovy údaje o výši přijatých úplat (srov. též Budw. F 10.234/1914, 11.398/1917). I když podle uvedeného nemůže úřad požadovati od lékaře sdělení druhu nemoci jeho pacientů (neboť sdělení to nepotřebuje k vyměření daně), je přesto u lékařů situace choulostivější potud, že také pouhé sdělení jména pacienta ošetřovaného na př. specialistou pohlavních chorob může vydati nemocného nebezpečí pohany. Tomu oba cit. zákony čelí tím, že zapovídají osobám zúčastněným na daňovém řízení (úředníkům, členům komisí atd.) — pod trestní sankcí — prozrazovati poplatníkovy poměry, takže poplatník-lékař a zároveň s ním i pacient sám je dostatečně chráněn.

Pokud jde o předkládání spisů nebo listin, které obsahují důvěrná sdělení stran, nebo jiných spisů a listin, jež lékaři (advokáti, obhájci, veřejní notáři) jsou podle zákona povinni zachovati v tajnosti, bylo novelou č. 226/1936 Sb. z. a n. k zákonu o př. d. vsunuto do § 310 ustanovení, že jmenované osoby jsou zbaveny povinností předložiti vyměřovacímu úřadu zmíněné spisy a listiny, vedou-li obchodní nebo hospodářské knihy a nabídnou-li v odpovědi na výzvu, aby úřad nahlédl do jejich knih (§ 310, odst. 7); ustanovení 4. odst. § 310 platí i zde, nejsou proto uvedení příslušníci svobodných povolání tím, že nabídnou důkaz knihami, zbaveni povinností předložiti ke knihám příslušející doklady uvedené v § 310, odst. 4, na př. účty, výpisy z účtů, smlouvy a j., pokud ovšem nejde o spisy nebo listiny, které obsahují důvěrná sdělení stran nebo jiné spisy a listiny, jež jsou povinni podle zákona zachovati v tajnosti.

Naskytá se nyní otázka, zda možno ustanovení § 310, odst. 7 zák. o př. d. použití i pro obor daně z obratu. Podle § 47 zákona o této dani platí ustanovení zákona o přímých daních také pro daň z obratu, pokud zákon o dani z obratu neupravuje určitou materii samostatně. Nejvyšší správní soud vyslovil sice v nálezu Boh. F 6495, že předpisy o řízení podle zákona o př. daních neplatí pro obor daně z obratu, jde zde však zřejmě jen o v š e o b e c n o u zásadu, nevylučující, aby tam, kde určitá procesní materie zákonem o dani z obratu v podrobnostech upravena není, bylo podle cit. § 47 použito podpůrně příslušných procesních předpisů zák. o př. daních;⁴⁾ ježto zákon o dani z obratu nemá podobné ustanovení jako zákon

⁴⁾ Viz Boh. F 8070, kde výslovně uvedeno, že ustanovení §§ 313 až 318 zák. o př. d. platí také pro daň z obratu.

o př. d. v § 310, odst. 7, třeba mít za to, že toto ustanovení platí subsidiárně také pro obor daně z obratu.⁵⁾

V praxi se však vyskytují — mimo uvedené — také případy, kdy úřad požaduje na poplatníku vysvětlení a údaje, které znamenají pro něj opravdu porušení mlčenlivosti; nemusí při tom jít jen o příslušníka zmíněných svobodných povolání, nýbrž o každého poplatníka, zejména obchodníka. Může se v takovémto případě poplatník odvolávat na obchodní tajemství?

Zákon o přímých daních nemá ustanovení o tom, že by poplatník mohl ve vlastní věci s úspěchem poukázat na povinnost zachovávat ono tajemství. Býv. vídeňský správní soud odpověděl sice na otázku tu v nálezu Budw. F 4995/1906 kladně, při čemž vyšel z předpokladu, že ustanovení zákona o daních osobních č. 220/1896 ř. z. ve znění novely č. 13/1914 ř. z. o součinnosti třetích osob při vyměření daně se vztahují i na poplatníka samého. Přípustnost tohoto výkladu vyvrátil náš nejvyšší správní soud nálezem Boh. F 7467/35, kde správně dovodil, že předpisy o součinnosti třetích osob (§ 301 zák. o př. daních) nelze aplikovat na řešení otázky, zda také poplatník sám může se odvolávat v daňovém řízení na povinnost zachovávat obchodní tajemství.⁶⁾ Stojí za zmínku, že právo to přiznává poplatníku prováděcí nařízení »K § 301, odst. 4, č. 5 zák. o př. daních«, které v 3. odstavci klade jen podmínku, aby poplatník prokázal, že by svojí výpovědí obchodní tajemství porušil. Mohla by ovšem vzniknouti otázka, zda — vzhledem k tomu, že zákon sám uvedené právo poplatníku nepřiznává — prováděcí nařízení, nejsouc k tomu zákonem zmocněno, neposkytuje poplatníku ve směru právě uvedeném více práv než sám zákon a zda je tudíž zákonem kryto a tím platné.

Nehledíc k tomuto ustanovení prov. nařízení, mám však za to, že právo poplatníka na ochranu obchodního tajemství plyne z těchto ustanovení zákona o př. daních:

Zákon o přímých daních dává poplatníku v § 313 určitá procesní práva, aby se mohl v řízení bránit proti postupu vyměřovacího úřadu. Oprávnění ta jsou v § 313, odst. 2 uvedena jen d e m o n s t r a t i v n ě (arg. »zejména«), takže zákon způsob obrany a druh námitek na straně poplatníka nijak neomezuje, jedině s tou výjimkou, že vše, co ve svůj prospěch uvádí, musí prokázat (odst. 1). Podle § 325, odst. 1 leg. cit. může se poplatník vyhnouti kontumaci tím, že svoje opomenutí dostatečně o m l u v í; ani zde neuvádí zákon, v čem omluva ta má záležeti. Všeobecná stylisace těchto zákonných ustanovení, neomezující poplatníka nijak, jakým způsobem se míní bránit, resp. omluvit, ospravedlňuje mínění, že podle §§ 313 a 325 není poplatníku bráněno ani v tom, aby se hájil, příp. omluvil poukazem na povinnost zachovat o určité dotazované věci mlčenlivost, pokud ovšem — jak výše

⁵⁾ Podle judikatury (z doby před účinností novely č. 226/1936 Sb. z. a n.) je advokát povinen na výzvu předkládati záznamy o platbách a dlužích klientů (Boh. F 7266), obchodní knihy neb jiné obchodní zápisy a listiny (Boh. F 5120), zápisy vedené na obalech, obsahujících spisy, o právních věcech jednotlivých zastupovaných stran, při čemž nerozhoduje, že zápisy ty snad obsahují také poznámky týkající se záležitostí klientů, a je také bez významu, zda k vydání takových spisů dala či nedala souhlas advokátní komora nebo dotyčné strany (Boh. F 6054; viz též Boh. F 5471).

⁶⁾ V nálezu tom neměl nejvyšší správní soud možnost řešiti otázku, zda ochrana obchodního tajemství snad poplatníku nepřísluší podle jiných ustanovení zákona o přímých daních, ježto stěžovatel se dovolával v tom směru jen § 301 leg. cit.

uvedeno — existenci takového závazku prokáže. Stejně tomu bude i u daně z obratu, ježto zde platí § 313 zák. o př. daních podpůrně a § 19 zák. o dani z obratu rovněž jen zcela všeobecně připouští omluvu, že poplatník výzvě úřadu nevyhověl.

Leč, i kdyby byl — vzhledem k ustanovením § 310, odst. 2, č. 2 zák. o př. daních a § 16, odst. 3 zák. o dani z obratu, podle nichž jest úřad oprávněn požadovati od poplatníka veškerá (potřebná) vysvětlení — správný názor opačný, možno úřadu přiznati právo žádati na poplatníku vysvětlení i za cenu porušení obchodního (podnikatelského) tajemství toliko v o m e z e n é m rozsahu, t. j. pokud vysvětlení ta jsou p o t ř e b n á k vyměření daně (viz výše), pro tento účel rozhodná (arg. § 313, odst. 2, č. 1: »důkazy o skutečnostech, které... jsou pro vyměření daně nezávažné...«) a podstatně důležitá.

II. Důležitá je též otázka ochrany obchodního tajemství tam, kde poplatník vypovídá jako svědek, znalec nebo osoba přezvědná v daňové věci osoby t ř e t í. Tato ochrana je výslovně normována v ustanoveních § 301, odst. 4, č. 5 zák. o př. daních a § 46 zák. o dani z obratu, obsahově shodných (až na to, že cit. § 46 nemluví o osobách přezvědných). V těchto případech mohou uvedené osoby výpověď odepřítí. O prozrazení obchodního tajemství nelze však mluvit tam, kde požadovaná data musí sama třetí osoba, jíž se dotaz týká, sdělití úřadu na základě pozitivního zákonného předpisu (Budw. F 8777/1912), kde se svědecká výpověď týká obchodního spojení se zákazníky (na př. stran množství, ceny a druhu dodaného zboží), vyplacených provisí, doby trvání a modalit účastenství tichého společníka na podniku a pod. Pro posouzení, zda jde v konkrétním případě o obchodní tajemství či nikoli, je podle cit. Budw. F 8771/1912 lhostejné, zda dotyčné skutečnosti se mezi obchodníky pokládají za obchodní tajemství.

III. Zbývá pojednati ještě o otázce, v praxi rovněž důležité, jak je obchodní (podnikatelské) tajemství chráněno před revisí prováděnou orgány revisního odboru ministerstva financí (čl. III, odst. 1, č. 2 uváděcích ustanovení k zák. o př. daních, vládní nařízení č. 96/1919 Sb. z. a n., § 16 zák. o dani z obr.).

Podle judikatury (srv. Boh. F 585, 6691) nemůže se sice podnik, v němž se revise zmíněnými orgány provádí, vyhnouti povinnosti předložiti požadované knihy a doklady poukazem na to, že by tím podnik porušil obchodní tajemství vůči svým zákazníkům, z prováděcího nařízení k cit. čl. III, odst. 1, č. 2 uváděcích ustanovení však plyne, že revisní orgány mohou revisi prováděti t o l i k o o r o z h o d n ý c h skutečnostech (odst. 5) a podle 4. odstavce zmíněného nařízení může poplatník tam, kde data revisními orgány požadovaná jsou podle jeho názoru výrobním nebo obchodním tajemstvím, vyžádati si před předložením příslušných zápisů rozhodnutí revisního odboru ministerstva financí, zda k dosažení účelu revise je sdělení oněch dat skutečně zapotřebí a s kterým orgánem mají býti sdělena. V odst. 1 se pak revisním orgánům ukládá — pod pohrůžkou disciplinárním, resp. trestním stíháním — povinnost o všem, co se při revisi o poplatnickových poměrech dozvěděly, zachovati naprostou mlčenlivost.